

**MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA
UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE DIN MOLDOVA
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ECONOMICE**

CATEDRA Finanțe și contabilitate

SUPPORT DE CURS
la disciplina

„MANAGEMENTUL RISCURILOR ÎN AFACERI”

Titular :
Dascaliuc Daniela,
Doctor în științe economice,
conferențiar universitar

*Aprobat de Comisia de Calitate a facultății de Științe economice USEM
pr. verbal nr.5 din 25 septembrie 2015*

CHIȘINĂU 2015

Cuprins

Tema 1. Noțiune, caracteristica, clasificarea riscurilor.....	3
1.1. Introducere în teoria riscurilor.....	3
1.2. Funcțiile riscului.....	5
1.3. Clasificarea riscurilor.....	7
Tema 2 Metode de evaluare a riscurilor.....	11
2.1. Principiile de analiză a riscurilor.....	11
2.2. Metode cantitative de evaluare a riscurilor.....	12
2.3. Metode de reducere a riscurilor.....	13
2.4. Întocmirea planului de afaceri.....	16
Tema 3. Riscurile în antreprenoriatul bancar.....	18
3.1. Riscurile bancare interne.....	18
3.2. Riscurile bancare externe.....	18
3.3. Factorii ce influențează asupra riscului valutar:.....	24
Tema 4. Metode de reducere a riscurilor valutare.....	26
4.1. Riscul valutar.....	26
4.2. Asigurarea riscurilor valutare.....	26
Tema 5. Sistemul riscurilor prin plățile electronice.....	29
5.1. Noi tendințe în activitatea bancară.....	29
5.2. Riscurile plăților electronice.....	30

Tema 1. Noțiune, caracteristica, clasificarea riscurilor

1.1. *Introducere în teoria riscurilor*

Dar ce este totuși riscul?

●Solomon (640-558 î.e.n.), unul din cei șapte înțelepți ai Greciei Antice, să scrie: „Orice acțiune, orice întreprindere își are riscul ei și nimeni nu știe unde va ajunge atunci când începe ceva....”.

Definirea noțiunii de risc

●Ca categorie istorică, riscul a apărut atunci când la om s-a ivit simțul fricii în fața morții, reprezentând un pericol posibil conștientizat de om.

Definirea noțiunii de risc

●Ca categorie economică riscul reprezintă o probabilitate că evenimentul preconizat va avea loc sau nu în urma acțiunii anumitor factori sau împrejurări, aducând cu sine trei consecințe:

- negative ce se manifestă prin daună, eșec, faliment, pierdere;
- zero prin care nu se obține nici pierdere nici câștig;
- pozitive ce se manifestă prin câștig, beneficii etc
- pozitive ce se manifestă prin câștig, beneficii etc.

Dar ce este totuși riscul?

●Adam Smith în opera sa „Avuția națiunii și cauzele îmbogățirii” a marcat că – „realizările celui mai mic venit întotdeauna sunt legate de un nivel mai mare sau mai mic de risc”.

Dar ce este totuși riscul?

●Piter Heine în lucrarea sa „Modalitatea de gândire economică”, afirmă, că - „venitul apare din cauza incertitudinii, în lipsa căreia totul ce se referă la obținerea venitului, ar fi bine cunoscut, toate posibilitățile sale de obținere ar fi epuizate, și, evident, venitul avea să fie egal cu zero”.

Dar ce este totuși riscul?

●Shumpeter în lucrarea sa „Teoria dezvoltării economice”, afirmă că „dacă riscurile nu se iau în considerație, atunci ele devin sursă de pierderi pe de o parte, și sursă de venit, pe de altă parte”.

În domeniul comercial

●riscul reprezintă un eveniment viitor posibil, a cărui producere poate provoca pierderi materiale, adică este o categorie socială, economică, politică sau naturală care se caracterizează prin următoarele trăsături:

- este un eveniment incert, dar posibil, originea sa aflându-se în incertitudine;
- este un eveniment păgubitor; efectele lui odată produse nu mai pot fi înlăturate;
- apare în pericolul activității umane sociale, economice, politice și în raporturile dintre om și natură.

Teoria clasică definește riscul

●ca o probabilitate matematică de pierderi care pot apărea în cazul primirii unei decizii incorecte. În acest caz riscul apare ca o daună, pagubă care este consecința unei decizii greșite.

Teoria neoclasică definește riscul

Antreprenorul activând în condiții de incertitudine primește un profit care este o variabilă neconstantă și încheind contractul trebuie să se conducă de două criterii:

- Mărimea venitului preconizat
- Mărimea abaterilor posibile de la venitul preconizat.

În viziunea noastră

●riscul este un eveniment posibil, previzibil sau imprevizibil, inevitabil în activitatea antreprenorială, care poartă probabilitatea de obținere a câștigului sau pierderilor în rezultatul luării unei decizii.

Momente de bază caracteristice pentru situații de risc

●caracter întâmplător al evenimentelor care determină acea variantă, a cărei probabilitate de realizare este maximă;

●existența soluțiilor alternative;

●posibilități mari în determinarea consecințelor rezultate din aplicarea soluțiilor(deciziilor)

- probabilitatea de a avea pierderi;
- probabilitatea de a avea venituri mari.

Elementele pe care se bazează riscul

- Probabilitatea
- Procesul decizional
- Incertitudinea mediului

Funcțiile riscului

- Funcția inovațională – pe care riscul antreprenorial o realizează prin stimularea găsirii unor noi soluții, netradiționale la problemele care stau în fața antreprenorului.

Funcțiile riscului

- Funcția reglatorie a riscului care se manifestă sub două forme:

- Constructivă – reprezintă capacitatea antreprenorului de a merge la risc, dar prin utilizarea unei baze informaționale complete și complexe, primirea deciziilor colective, care prin urmare, contribuie la maximizarea rezultatelor obținute.

- Distructivă – când riscul se manifestă ca un subiectivism în cazul lipsei informaționale, fără cercetarea factorilor interni și externi de influență asupra activității antreprenoriale

Funcțiile riscului

Funcția de apărare – se manifestă prin aceea că dacă pentru antreprenor riscul este o stare naturală, apoi este normală și o reacție adecvată în cazul când adevărarea situației de risc conduce la eșec.

1.2. Funcțiile riscului

Funcția analitică - prezența situației de risc îl impune pe antreprenor să analizeze multitudinea de soluții alternative și consecințele lor, înainte de a primi decizia respectivă, utilizând metode matematice, statistice și evident implicând în aceasta propriile cunoștințe, experiență și intuiție.

Rolul întreprinderilor în economia de piață

- Rolul economic
- Rolul social
- Rolul în raport cu clienții
- Rolul în raport cu personalul
- Rolul în raport cu proprietarii

Factorii interni de influență asupra riscului

- Strategia firmei
- Resursele și principiile lor de utilizare
- Managementul firmei
- Activitatea de marketing

Factorii ce determină nivelul riscului

P.Druker evidențiază următoarele tipuri de strategii:

- „Aruncă în luptă toate resursele pe care le ai” – este strategia cea mai puțin previzibilă, este necruțătoare și nu admite greșeli. Cu această strategie nu există a doua șansă. Dar dacă reușește, recompensele sunt foarte mari. (ex. Firma Du Pount care pentru prima dată a venit pe piață cu produse din masă plastică, investind în această nouă industrie toate mijloacele sale.

- „Lovește acolo unde nu este nimeni” care se consideră și o imitație creatoare și un judo antreprenorial.

- Breșele ecologice. Această strategie aspiră la obținerea controlului, a monopolului într-o zonă limitată, impunând firmele să se facă imune la concurență. Cei care practică această strategie nu sunt mari, dar se aleg cu bani.

- Schimbarea valorilor și a caracteristicilor – este o strategie prin care se creează un client nou, fiind aplicate și careva strategii anterioare. Această strategie poate fi realizată prin următoarele moduri: - crearea de utilitate; - utilizarea sistemului de prețuri; - adaptarea la reabilitarea socială și economică a clientului; - livrarea a ceea ce prezintă valoare pentru client.

Factorii externi de influență directă

- Legislația ce reglementează activitatea de antreprenariat
- Activități imprevizibile ale organelor de gestiune statală și municipală
- Sistemul fiscal
- Relațiile cu partenerii
- Concurența antreprenorilor
- Corupția și răchetul

Factorii externi de influență indirectă

- Situația politică
- Situația economică din țara de activitate
- Situația economică din ramura (sfera) de activitate a firmei
- Factorii internaționali
- Calamitățile naturale

1.3. Clasificarea riscurilor

Criteriile de clasificare a riscurilor

●După apariția lor riscurile se împart în:

retrospective – oferă posibilitatea de a prevedea celelalte riscuri;

curente - apar nemijlocit în procesul desfășurării activității de antreprenoriat, având o probabilitate înaltă de apariție, dar care nu tot timpul generează mari pierderi pentru firmă (riscul de producție, riscul defectării utilajului, riscul de personal etc.)

perspective- sunt riscurile potențiale, apariția cărora nu este strict delimitată în timp, însă la care poate fi determinată probabilitatea de apariție și mărimea potențialelor consecințe.

După factorii de apariție riscurile se împart în:

politice: riscurile, condiționate de schimbarea situației politice, care influențează asupra activității antreprenoriale

economice: riscurile, condiționate de schimbările nefavorabile în economia întreprinderii sau în economia țării.

După caracterul evidenței riscurile se împart în:

●externe: la care se atribuie riscurile care influențează activitatea firmei din exteriorul ei așa ca riscul inflaționist, riscul valutar, riscul natural etc, fiind nemijlocit legate de activitatea întreprinderii, sau de mediul său de contract.

●interne: la riscurile interne se atribuie, riscurile condiționate, în marea majoritate, de activitatea nemijlocită a întreprinderii cât și a partenerilor săi de contact la care se atribuie furnizorii, copartenerii afacerii și consumatorii.

După sfera apariției la baza căreia stau domeniile activității antreprenoriale:

●sfera producției – antreprenorul folosește nemijlocit în calitate de factori antreprenoriali, elementele muncii, forță de muncă, informații, servicii etc.

●sfera comercială – antreprenorul joacă rolul de comerciant, având producția finită, pe care o cumpără de la producători. Astfel, profitul rezultă doar din diferența de preț.

●sfera financiară – o formă deosebită a antreprenoriatului comercial, în care în loc de obiectul vânzare-cumpărare sunt banii. Antreprenoriatul financiar este vinderea unor mijloace bănești în schimbul altora. (de exemplu banca).

●activitatea intermediarilor – adică antreprenorul nu produce și nici nu vinde ci apare în calitate de intermediar.

După nivelul de realizare a riscului

riscurile legate de strategie (alegerea pieței, planul de producere, planul canalelor de distribuție).

riscurile operaționale (până la realizarea comenzii, între comandă și expedierea mărfii).

După obiect – (impactul probabil al riscului)

- riscuri ce afectează bunurile (mijloace fixe, stocurile de materii prime, materialele);
- riscuri ce afectează investițiile nemateriale;
- riscuri ce afectează resursele financiare;
- riscuri ce afectează personalul întreprinderii;

În dependență de durata în timp

●riscuri de scurtă durată – reprezintă un pericol pentru antreprenor pe o perioadă definită de timp, care dispar concomitent cu încetarea acțiunii

●riscuri permanente – prezintă tot timpul pericol pentru activitatea de antreprenariat, pe un teritoriu geografic anumit sau într-un domeniu a economiei naționale.

În dependență de limita după care este posibil falimentul :

●admisibile – reprezintă pericolul pierderii venitului de la realizarea unui anumit risc sau set de riscuri în urma desfășurării activității antreprenoriale.

● critice – reprezintă pericolul de pierderi în mărimea cheltuielilor de producție necesare pentru realizarea unei anumite activități de antreprenariat.

● catastrofale – reprezintă pericolul de a suporta pierderi în mărime egală sau s-au mai mari decât toată averea firmei, ceea ce o conduce spre faliment.

După caracterul urmărilor riscurile se împart în:

Riscurile pure – sunt consecința unor evenimente accidentare sau fortuite (așa ca: inundații, uragane, grindină, înghețuri deosebite; sau război, atentate, vandalism) care au o anumită probabilitate de apariție existând șansa numai de a pierde fără să existe și șansa de câștig.

Riscurile speculative – apar atunci când există simultan atât șanse de pierdere cât și de a câștiga. Pentru activitățile specifice mediului antreprenorial, riscul speculativ este cel mai frecvent, având adesea la baza apariției sale, riscul pur. Spre exemplu, pierderile din

procesul de producție pot fi și consecințele riscului pur cauzat de învechirea tehnologiei de fabricație.

Caracteristica riscurilor pure

- nu sunt acceptate deoarece apariția lor face ca agenții economici să suporte o pierdere neavând șansa de câștig;
- nu pot fi delimitate de sfera de activitate, întrucât conducerea firmei nu poate să evalueze și să decidă, înainte de apariția unui fenomen, care sunt pagubele ce se pot produce și mărimea lor;
- nu se realizează în timp, ele fiind imprevizibile, apar fără manifestarea unor semnale precedente de activitatea desfășurată;
- nu pot fi controlate, fiind reduse posibilitățile de intervenire;
- apar drept consecință a unor evenimente accidentare și întâmplătoare care au o anumită probabilitate de apariție.

Caracteristica riscurilor speculative

- sunt ușor delimitate de sfera de activitate, firma putând să decidă angajarea activității sale în limitele unui buget corespunzător (pentru publicitate, pentru cercetare etc.);
- se realizează în timp și sunt datorate activității firmei;
- apar doar în urma desfășurării unor activități anterioare (spre exemplu, acordare de credit, efectuarea unei investiții, politică financiară greșită, etc.);
- sunt controlabile, agentul economic putând să-și dea seama de fenomenele ce pot apărea în activitatea desfășurată, luând măsuri de reducere a lor.
- sunt dependente de existența unor factori cum ar fi: decizia puterii publice, factorii financiari, factorul uman, factorii organizatorici și de structură.

Sursele de apariție a riscurilor pure și speculative

Pure

- proiectarea greșită a unui brevet;
- plasarea necorespunzătoare a unor fonduri și obținerea unor rezultate neadecvate;
- condiții de cumpărare și curs de revenire a monedei naționale defavorizante ;
- obținerea de rebut;
- existența unor prețuri sub nivelul celor de pe piață

Speculative

● existența unor „centre de risc” care împiedică funcționarea normală a firmei (condiții climaterice nefavorabile, incendii, explozii);

- neglijența personalului de conducere și a celui de execuție;
- sustragere de fonduri;
- erori de concepție și de producție;
- abuzuri de putere și șmecherii

Clasificarea riscurilor pure

● naturale	● de producere
● ecologice	● de realizare
● de transport	● comerciale
● de avere	● politice

Clasificarea riscurilor speculative

- comerciale—productie,realizare,avere
- financiare—investitionale,capacitatea de cump a banilor

Împărțirea riscurilor după conținut și cauzelor alternative de manifestare

- Risc în scopuri nobile(pentru salvarea vieții omului) și risc în scopuri mercantile;
- Risc cu pericol pentru viață din cauza lipsei alternativelor sau din cauza neatenției și neglijenței;
- Risc binevol și risc impus;
- Risc ce generează daune simultan și în locul producerii sau într-un loc îndepărtat și în viitor.

Concluzii

● Diferite grupe de circumstanțe pot fi considerate drept simptome esențiale pentru clasificarea și identificarea riscurilor.

● Prin urmare, tipul de activitate economică – este o circumstanță importantă care se deosebește prin originalitatea scopurilor, metodelor și condițiilor de activitate

Tema 2 Metode de evaluare a riscurilor

2.1. Principiile de analiză a riscurilor

- Mărimea pierderilor de la influența diferitor tipuri de risc este independentă.
- Realizarea unui tip de risc nu tot timpul conduce la mărirea sau reducerea probabilității de apariție a altui tip de risc (cu excepția situațiilor de forță majoră).
- Dauna maximă posibilă rezultată din adevărea unui anumit tip de risc nu trebuie să depășească posibilitățile financiare ale firmei

Tipuri de pierderi

- Pierderi financiare – reprezintă dauna financiară directă care poate fi adusă firmei în urma realizării anumitui risc sau a unui grup de riscuri.
- Pierderi materiale – reprezintă cheltuieli suplimentare sau pierderi directe ale fondurilor întreprinderii ce nu au fost prevăzute în planurile dezvoltării firmei așa ca: utilaj, încăperi, produse finite, materie primă, energie, combustibil etc.
- Pierderi de timp – reprezintă un tip de pierderi care sunt condiționate de utilizarea nerațională a timpului datorită apariției anumitor tipuri de risc.
- Pierderi sociale – reprezintă pierderile ce sunt legate de aducerea daunei sănătății sau vieții oamenilor, ca rezultat al utilizării produselor sau serviciilor oferite de firmă.
- Pierderi de reputație – apar în cazul schimbării atitudinii consumatorilor reali sau potențiali față de produsele fabricate de firmă spre acordarea preferințelor sale altor producători/prestatori de servicii
- Pierderi ecologice - apar în cazul influenței negative ale procesului de producție asupra mediului înconjurător și asupra vieții sau sănătății angajaților.

■ Pierderi moral-psihologice – apar în cazul creării în cadrul firmei a unui climat nefavorabil de lucru pentru angajați, în cazul când nu se folosesc metode eficiente de motivare a salariaților sau când are loc supraîncărcarea salariaților cu sarcini dispersate. Indicatorul de bază care ne indică prezența acestor pierderi este fluctuația cadrelor.

Analiza calitativă a riscului

■ În prima etapă constă în compararea rezultatelor pozitive așteptate în urma alegerii direcției de activitate antreprenorială cu consecințele posibile rezultate din această alegere.

■ A doua etapă constă în determinarea influenței deciziilor, care sunt primite la etapa elaborării strategiei, asupra intereselor subiecților activității antreprenoriale.

2.1. Metode cantitative de evaluare a riscurilor

- Metoda statistică de evaluare a riscului
- Metoda oportunității cheltuielilor
- Metoda expert de evaluare a riscului
- Metoda analitică
- Metoda utilizării analogiilor
- Metoda analizei complexe

Metoda statistică de evaluare a riscului

Etapele aplicării metodei statistice:

- Calculăm speranța matematică;
- Calculăm dispersia, pentru a putea afla abaterea medie pătratică ;
- Calculăm abaterea medie pătratică a parametrului analizat;
- Calculăm coeficientul de variație, care ne indică gradul de risc al deciziei sau al

afacerii analizate

Metoda oportunității cheltuielilor

■ Această metodă este orientată spre evidențierea principalelor zone potențiale de risc din punct de vedere al cheltuielilor realizate de firmă pentru desfășurarea activității, găsindu-se astfel așa numitele „locuri înguste” în activitate firmei cu referire la riscul pe care le pot genera aceste cheltuieli , pentru a le înlătura.

Metode expert de evaluare a riscului

- Metoda corporației bancare Elvețiene;

I. Determinarea principalelor direcții de analiză;

II. Acumularea datelor inițiale, gruparea prealabilă a lor și prelucrarea;

III. Prognozarea nemijlocită și determinarea gradului de risc pe elementele separate de analiză;

IV. Determinarea totală a gradului de risc

Metode expert de evaluare a riscului

- Metoda BERI –se folosește la determinarea riscului economic de țară.

■Se bazează pe interviuarea unui număr de 100 de experți independenți care completează un chestionar ce include 15 factori de analiză a situației economice și politice a unei țări. În baza acestui chestionar fiecare expert estimează factorii incluși în analiza, fiecare factor avînd o pondere maximă de estimare. Expertul nu poate evalua un factor mai mult decît ponderea lui maximă.

Metoda analitică de evaluare a riscului

■Pregătirea pentru prelucrarea analitică a informației care poate fi efectuată prin următorii pași:

- ❖determinarea parametrului cheie față de care se efectuează analiza;
- ❖selectarea factorilor care influențează asupra activității firmei și asupra parametrului cheie ;
- ❖calculul valorilor parametrilor cheie;

Metoda analitică de evaluare a riscului

■Se construiesc diagramele dependenței indicatorilor rezultativi aleși de mărimile datelor inițiale

- Se determină valorilor critice ale parametrilor de bază.
- Se analizează căile posibile de ridicare a eficienței și stabilității activității firmei și respectiv căile de reducere a riscului.

Metode cantitative de evaluare a riscului

■Metoda utilizării analogiilor se bazează pe analiza informației despre situațiile similare de risc, utilizând pentru diminuarea influenței lor aceleași metode care au avut deja efecte pozitive.

■Metoda analizei complexe a riscului care constă nu numai în evidențierea tuturor surselor de apariție a riscului, dar și în evidențierea surselor dominante care generează apariția lor. În acest este oportun de a clasifica pierderile posibile conform influenței lor asupra activității firmei

2.3. Metode de reducere a riscurilor

Metode de reducere a riscurilor

- Pentru reducerea riscului, antreprenorii pot activa în următoarele direcții:

- evitarea riscurilor posibile;
- asumarea riscurilor;
- minimizarea acțiunii riscului asupra rezultatelor activității financiar- productive.

Momentele necesare de a fi respectate de către antreprenor pentru asumarea riscurilor:

- pierderile care apar în urma activității firmei așa ca, defectarea utilajului, furturi mici, greșelile angajaților, și care ușor pot fi calculate trebuie să fie considerate ca cheltuieli operative, și prin urmare pierderi în rezultatul acțiunii riscului;

Momentele necesare de a fi respectate de către antreprenor pentru asumarea riscurilor:

- pierderile care apar în cazuri excepționale așa ca: incendii, inundații, cutremure, distrugerea încărcăturilor este necesar de a le evidenția din toate celelalte pierderi întrucât ele pot fi ușor minimalizate.

- Diversificarea activității antreprenoriale constă în raportarea eforturilor și a investițiilor capitale între diferite tipuri de activitate legate reciproc.

Tipurile de diversificare

- diversificarea de concentrare – completarea sortimentului cu produse omogene celor deja fabricate;

- diversificarea pe orizontală – completarea sortimentului cu produse neomogene celor fabricate dar care au cerere pe piață.

Transmiterea riscurilor

- Cazurile de transmitere a riscurilor:

- când pentru partea ce transmite riscul pierderile sunt abuzive, iar pentru partea ce-l primește ele sunt neesențiale;

- când partea ce primește riscul dispune de metode mai eficiente de evaluare și gestiune cu ele.

Transmiterea riscului se efectuează prin intermediul contractului

În dependență de riscul transmis deosebim următoarele tipuri de contracte:

- Contracte de păstrare și transportare a încărcăturilor.
- Contract de construcție

- Contracte de vânzare – cumpărare

Transmiterea riscului se efectuează prin intermediul contractului

- Contract de cheazășie.

- Contracte bursiere.

- Acord de factoring .

- Contract de muncă.

- Contract de arendă

- Contract de credit

Căile interne de reducere a riscurilor antreprenoriale

- Verificarea partenerilor de afaceri care se realizează cu ajutorului regulii 5 “C”;

- Alcătuirea corectă a contractului de afaceri;

- Întocmirea planului de afaceri;

- Alegerea corectă a personalului firmei;

- Organizarea protecției tainei comerciale.

Verificarea partenerilor de afaceri prin intermediul regulii 5 “C”;

- caracterul (character) – personalitatea, reputația în lumea de afaceri, responsabilitatea în îndeplinirea obligațiilor asumate;

- posibilitățile financiare (capacity) – capacitatea de a rambursa datoria din contul încasărilor curente financiare sau din contul realizării activelor

- averea (capital) – volumul și structura capitalului acționar;

- asigurarea (collateral) – tipurile și costurile activelor propuse în calitate de gaj la primirea creditului;

- condițiile generale (conditions) – starea conjuncturii economice și alți factori externi

Alcătuirea corectă a contractului de afaceri

- În dependență de informația primară furnizată afacerile pot fi clasificate în următoarele tipuri:

- Afaceri fiabile;

- Afaceri reale;

- Afaceri dubioase;

- Afaceri ireale

Stipulările contractuale care contribuie la reducerea riscurilor

- Riscul de neîndeplinire a obligațiilor contractuale poate fi redus prin:

➤ Încheierea unui protocol de intenții unde săr indica termenii în care fiecare parte poate introduce modificări, și mărimea responsabilității părților în cazul refuzului în semnare contractul;

Riscul de neîndeplinire a obligațiilor contractuale poate fi redus prin:

➤ Includerea în contract a sistemului de penalizări pentru fiecare obligație în mod separat;

➤ Includerea în contract a amenzilor pentru fiecare zi de întârziere în îndeplinirea obligațiilor contractuale;

Riscul de neîndeplinire a obligațiilor contractuale poate fi redus prin:

➤ Includerea în contract a mărimii responsabilității părților în situații de forță majoră;

➤ Includerea în contract a modalităților de soluționare a litigiilor în situații conflictuale.

Riscul de neachitare

➤ Utilizarea modalităților de achitare în avans total sau parțial;

➤ Transmiterea drepturilor de proprietate după achitarea totală;

➤ Utilizarea serviciilor bancare pe sistemul acreditiv de achitare;

➤ Includerea în contract a condițiilor de achitare prin gaj;

➤ Includerea în contract a acordului de factoring cu o instituție financiară

2.4. Întocmirea planului de afaceri

Planul de afaceri îndeplinește trei funcții:

- el poate fi utilizat pentru elaborarea concepției de conducere a afacerii;
- el este un instrument cu ajutorul căruia antreprenorul poate evalua rezultatele activității pentru o anumită perioadă;

- el poate contribui la atragerea mijloacelor bănești.

Alegerea corectă a personalului firmei

Pentru crearea unei echipe eficiente de specialiști și manageri este necesar de a respecta următoarele reguli:

- angajați numai persoane cu experiență de muncă;

- selectați pe cei mai calificați lucrători;

- aflați dacă pregătirea lucrătorilor angajați corespunde culturii organizaționale;

- străduiți-vă să căutați persoanele cu care ați mai lucrat;
- faceți așa ca echipa de conducere să fie cât mai mică.

Organizarea protecției tainei comerciale a firmei

- Sursa principală de scurgere a tainei comerciale o reprezintă oamenii.

Studiile evidențiază următoarele surse de scurgere a informației confidențiale:

- mituirea lucrătorilor, șantajarea, atragerea lucrătorilor firmei constituie - 43%.
- extragerea informației de la lucrători constituie - 24%;

Surse de scurgere a informației confidențiale:

- furtul de documente - 10%;
- ascultarea convorbirilor telefonice - 5%.

Deci personalul întreprinderii, pe de o parte, reprezintă resursa de bază care asigură existența și dezvoltarea companiei, iar pe de altă parte, unii lucrători în virtutea anumitor circumstanțe pot deveni surse de scurgere a informației confidențiale.

Drept canale de scurgere a informației confidențiale pot servi:

- Instituțiile de stat;
- Intermediarii și partenerii;
- Firme de avocați și de consultanță;
- Spionaj industrial;
- Angajații firmei;
- Reclama, produsele poligrafice, presa

Acțiuni utile pentru diminuarea acestui risc

- Să existe unitatea de decizie a problemelor de producere, comerciale și financiare;
- să selecteze corect persoanele care vor avea acces la informația confidențială;
- să reducă la minim numărul persoanelor care vor avea acces la această informație;
- să păstreze informația pe diferite suporturi pentru a evita dispariția sau spionajul ei.

Tema 3. Riscurile în antreprenoriatul bancar

3.1. Riscurile bancare interne

Activitatea bancară reprezintă a sferă specifică a activității de antreprenorat îndreptată spre atragerea și acumularea mijloacelor bănești temporar libere și repartizarea lor între compartimentele de producție.

Riscurile în activitatea bancară reprezintă pericolul de pierderi ale băncii în rezultatul adevăririi unor anumitor evenimente. Prin urmare în activitatea bancară există careva criterii ce sunt necesari de a fi respectați pentru evitarea unor consecințe nedorite:

- Lichiditatea;
- Rentabilitatea;
- Securitatea

Reeșind din aceste definiții putem să ne întrebăm: dar ce este tot timpul rău pentru activitatea unei bănci?

Pentru o bancă există trei lucruri care nu sunt dorite și acceptate:

- Plecarea neplanificată a clienților sau extragerea neplanificată a depozitelor;
- Reducerea profitului net;
- Reducerea prețului de piață a băncii.

Teoretic aceste evenimente sunt independente adică fiecare din ele poate apărea în lipsa altora, și acumulând o mărime destul de mare poate genera riscul de faliment al băncii. Însă în realitate între toate aceste trei evenimente există o legătură și pînă la falimentul băncii reușesc să se manifeste toate trei situații.

Riscurile bancare au o arie vastă de cuprindere incluzând atât aspectele interne cât și pe cele externe.

În dependență de domeniul apariției riscurile bancare se împart în două grupe mari:

1. Riscurile bancare interne

3.2. Riscurile bancare externe

Riscurile bancare interne apar în rezultatul activității nemijlocite a băncii și depind de operațiunile ce se efectuează de către bancă. La astfel de riscuri se referă:

- Riscurile legate de activele băncii(includ riscurile creditare, valutare, de piață, de leasing, de factoring, de casă);

- Riscurile legate de posibilitățile băncii(include riscurile de depozit, de atragere a creditelor interbancare);
- Riscurile legate de calitatea gestiunii băncii cu activele și pasivele sale(include riscul procentual, riscul lichidității nabalansate);
- Riscurile legate de procesul realizării serviciilor bancare(include riscul operațional, riscul tehnologic, riscul de personal).

Principala operațiune efectuată de către băncile comerciale este acordarea de credite, care se situează, ca pondere, pe primul loc în cadrul plasamentelor totale. Maniera în care banca alocă fondurile pe care le gestionează poate influența, într-un mod hotărâtor, dezvoltarea economică la nivel local sau național. Pe de altă parte, atunci când banca acordă credit ea își asumă și anumite riscuri în cazul în care debitorul nu-și onorează obligațiile.

Riscul creditar reprezintă riscul neachitării de către debitor a împrumutului acordat de bancă la termenii prestabiliți sau în mărimea confirmată prin contract.

În scopul evitării unor consecințe nedorite pentru activitatea bancară prin legislația existentă sunt stabilite următoarele normative de gestiune cu riscul creditar :

- Riscuri creditare mari sunt considerate atunci când volumul creditelor, a garanțiilor și a cheazășiei în favoarea clientului sunt mai mari de 10% din capitalul normativ total al băncii;
- Datoria netă la creditele acordate de bancă unei persoane sau unui grup de persoane acționând în comun nu trebuie să depășească 25% din capitalul normativ total al băncii;
- Suma tuturor creditelor mari nu trebuie să depășească mai mult de 5 ori capitalul normativ total;
- Împrumuturile acordate de o bancă unui singur debitor, nu pot depăși, cumulate, 20% din capitalul normativ total al băncii.

Toate aceste elemente constituie prevederi și proceduri anti – risc pe care banca le analizează permanent și asupra cărora face o evaluare globală întru evitarea riscului de faliment al băncii.

Nivelul riscului de creditare depinde de tipul creditului oferit de către bancă.

Prin urmare riscul creditar poate fi clasificat după următoarele criterii:

1. În dependență de termenii de acordare creditele se împart în: credite de scurtă durată (pînă la un an); credite cu durată medie(1-3 ani); credite de lungă durată(mai mult de 3 ani).

2. În dependență de secificul creditului deosebim: credite bancare, credite comerciale, credite ale persoanelor fizice.

3. În dependență de direcția de utilizare creditele pot fi: de consum, industriale, investiționale, sezoniere, de import, de export, pentru formarea mijloacelor circulante.

4. În dependență de mărime deosebim: credite mici, medii și mari.

Cea mai importantă funcție a managementului bancar este de a controla și analiza calitatea portofoliului de credite , deoarece slaba calitate a creditelor constituie una dintre principalele cauze ale falimentului bancar.

Portofoliul total de credite reprezintă suma creditelor băncii(inclusiv factoringul, cambiile, cardurile de credit etc.) și datoriilor debitoare privind leasingul financiar, minus alocările pentru pierderi la credite sau leasing.

Procesul de analiză a portofoliului de credite constituie o acțiune care se repetă, parcurgând mai multe momente, dintre care se detașează două:

➤ Momentul care precede acordarea creditului și care include, în principal, analiza financiară a clientului, respectiv analiza internă, la care se aduc în completare și aspecte nefinanciare;

➤ Etapa acordării și post – acordării creditului, care presupune o atență supraveghere a clientului beneficiar de împrumut, a modului în care se rambursează ratele de credit și dobânzile.

Pentru acordarea creditului cu un risc minim pentru bancă ea trebuie să acumuleze informația financiară despre client care diferă în dependență de orizontul oferirii creditului cu urmează:

- pentru credite de scurtă durată pentru procurarea mijloacelor circulante se examinează structura rezervelor, descifrarea datoriilor creditate și debitoare pentru ultimul an;

- pentru credite de lungă durată se cere prezentarea planului de afaceri.

Analiza și evaluarea portofoliului de credite se fac având în vedere și evaluarea performanțelor financiare ale împrumutatului, precum și serviciul datoriei acestuia, respectiv a capacității sale de a-și onora datoria la scadență.

Agenții economici sunt clasificați în 5 categorii (A,B,C,D,E,F), în vederea determinării performanțelor lor financiare.

Categoria A – performanțele financiare sunt foarte bune și permit achitarea la scadență a dobânzii și a ratei. Totodată, se prefigurează și menținerea în perspectivă a performanțelor financiare la nivel ridicat.

Categoria B – performanțele financiare sunt bune sau foarte bune, dar nu pot menține acest nivel în perspectivă mai îndelungată.

Categoria C – performanțele financiare sunt satisfăcătoare, dar au o evidentă tendință de înrăutățire.

Categoria D – performanța financiară este scăzută și cu o evidentă ciclicitate în intervalele scurte de timp.

Categoria E – performanțele financiare arată pierderi și există perspectiva clară că nu pot fi plătite nici ratele nici dobânzile.

Această încadrare a agenților economici se face în baza analizei financiare, ce permite atribuirea unui punctaj criteriilor cuantificabile, care, apoi, se cumulează cu rezultatele criteriilor necuantificabile. Serviciul datoriei, potrivit normelor legislative existente, este apreciat astfel:

- Bun – în situațiile când ratele și dobânzile aferente sunt plătite la scadență sau cu o întârziere maximă de 7 zile;
- Slab – când ratele și dobânzile sunt plătite cu o întârziere de până la 30 de zile;
- Necorespunzător - când ratele și dobânzile sunt plătite cu o întârziere de peste 30 de zile.

În urma analizei performanțelor financiare și a serviciului datoriei, creditele sunt clasificate în câteva categorii de pe fiecare tip de credit fiind defalcate anumite cote procentuale în fondul de risc al băncii, ceea ce-i permite să diminueze riscul financiar și cel de faliment. Astfel mecanismul de monitorizare a portofoliului de credite este următorul:

- Standard – acele credite care nu implică deficiențe și riscuri, rambursarea lor făcându-se la timpul și termenile prevăzute, respectiv credite acordate unor clienți solvabili, pentru afaceri bune. De pe aceste credite banca rezervează din propriile surse - 2% din suma creditului acordat.

- **Supraveghere** – acele credite acordate unor clienți cu rezultate economico-financiare foarte bune, dar care, în anumite perioade de timp, întâmpină greutăți în rambursarea ratelor scadente și dobânzilor aferente. Pentru acești clienți, banca estimează o scădere a profiturilor lor în viitor, ca urmare a unor posibile probleme de natura aprovizionării tehnico—materiale, a reducerii cererii de produse pe piață, a altor probleme de natură tehnică, organizatorică, de personal. De pe aceste credite banca rezervează din propriile surse - 5% din suma creditului acordat.

- **Substandard** – sunt creditele care prezintă deficiențe și riscuri care periclitizează rambursarea datoriei, ele neputând fi recuperate integral în cazul în care deficiențele creditului nu sunt corectate pe parcurs. De pe aceste credite banca rezervează din propriile surse - 30% din suma creditului acordat.

- **Dubioase** – sunt împrumuturile care nu pot fi rambursate, iar garanțiile lor sunt incerte. De pe aceste credite banca rezervează din propriile surse - 75% din suma creditului acordat.

- **Compromise** – sunt creditele care nu pot fi restituite băncii, ceea ce face ca înregistrarea lor în continuare ca active bancare să nu fie garantată. De pe aceste credite banca rezervează din propriile surse – 100% din suma creditului acordat.

De pe aceste credite banca rezervează din propriile surse - 100% din suma creditului acordat.

Această gradare a creditelor este necesară pentru realizarea monitorizării portofoliului de credite întru diminuarea potențialelor riscuri financiare și implicit a celor de faliment.

Momentul cheie îl constituie procesul de creare a fondului de risc care permite compensarea pierderilor rezultate din influența riscului creditar ca consecință a situației economico-financiare a clientului beneficiar de credit. Prin urmare, în conformitate cu plasarea clientului în unul dintre categoriile examinate în dependență de situația financiară, banca rezervează o anumită cotă procentuală în fondul său de risc. Pe parcursul monitorizării creditului firma se poate plasa în diferite categorii ceea ce permite băncii să o plaseze din credit standart în substandard sau altul schimbând cotele defalcate în fondul de risc.

Serviciul datoriei, în combinație cu performanțele financiară, permite încadrarea creditului în cele cinci grupe de calitate reflectate în tabelul 1.

Tabelul 1 Monitorizarea portofoliului de credite în dependență de performanțele financiare și serviciului datoriei

Serviciul datoriei Performanțele financiare	BUN	SLAB	NECORESP UNZĂTOR
A	Standard	În observație	Substandard
B	În observație	Substandard	Îndoielnic
C	Substandard d	Îndoielnic	Pierdere
D	Îndoielnic	Pierdere	Pierdere
E	Pierdere	Pierdere	Pierdere

În practica internațională de creditare este acceptat ca raportul dintre suma creditului și suma gajului să fie proporțională cu lichiditate gajului în modul cum urmează:

- a) Sub valorile materiale creditul acordat nu trebuie să depășească 85% din costul lor;
- b) Sub obligațiile debitorului în dependență de siguranța lor suma creditului poate varia între 50% și 90% din valoarea lor;
- c) Sub acțiunile întreprinderii suma creditului poate fi de maxim 80% din valoarea asectora;
- d) Sub hârtiile de valoare de stat, creditul acordat poate constitui pînă la 95% din costul lor de piață.

Un alt tip de risc intern îl reprezintă riscul valutar.

În linii generale riscul valutar este riscul modificării costului activelor și pasivelor exprimate în valută străină.

Riscul valutar constă în posibilitatea de a pierde în cazul unei tranzacții economice ca urmare a modificării cursului valutar în intervalul dintre momentul încheierii contractului și data efectuării încasării/plății în valută.

Riscul valutar depinde de:

- Valuta de contract și evoluția citației acesteia în raport cu moneda internă în care contabilitatea firmei evidențiază costurile, profitul;

- Postura în care se situează firma în raport cu clienții în sensul că sunt preponderente sumele de încasat în valuta respectivă sau de plătit;
- Mărimea sumei care urmează să fie încasată sau plătită în valută în raport cu care definim riscul.

Posibilitatea de a pierde datorită modificării defavorabile a cursului de schimb poate fi apreciată pe o scară numerică cuprinsă între 0 și 1, sub forma unor probabilități mai mult sau mai puțin subiective. De exemplu, cursul anticipat pentru moneda de contract este de 1.85 unități monetare per dolar. O astfel de valoare nu este certă ci probabilă, și implică un risc privind rezultatul deciziei bazate pe ea. Nivelul anticipat putea rezulta în urma unui test conjunctural în care 75% dintre experți au apreciat că nivelul cursului de schimb va fi 1.90, iar 25% au anticipat că nivelul va fi 1.70. nivelul minim al cursului pînă la care tranzacția este rentabilă, fiind de 1.7 unități monetare ce revin pe 1\$, s-a procedat la determinarea nivelului anticipat sub forma mediei (speranței matematice) rezultatelor testului: $(1.90*0.75)+(1.70*0.25)=1.85$

În cazul în care rata dobînzii pe plan internațional nu diferă de rata dobînzii valutei de contract, rezultă că acceptarea tranzacției în urma căreia urmează să încasăm plata în valuta de contract, la care ne-am referit, este avantajoasă. Totuși există un risc ca nivelul cursului de schimb să fie sub limita rentabilității, cea ce ar conduce la pierderi, și acest risc este evaluat la un nivel de probabilitate de 0.25. Dacă este posibilă și o altă variantă a încheierii tranzacției (într-o altă monedă sau folosind o altă formă de plată) atunci opțiunea între alternative depinde de:

- probabilitatea de a se ajunge la câștig, respectiv la pierdere în fiecare din variante;
- abaterea mediei pătratice a valorilor cursului de schimb.

3.3. Factorii ce influențează asupra riscului valutar:

a. ritmurile de creștere a inflației care au determinat legitatea prin care, în țările cu ritmuri înalte ale inflației se reduce cursul valutei naționale față de valutele țărilor cu un ritm redus al inflației. În așa țări ca Italia, Franța, SUA și Canada- cursurile valutare se reduceau, în timp ce cursurile valutare din Japonia, Belgia – se ridicau.

b. Devierile bruște ale cursurilor valutare pot fi legate și de cauzele economice,

politice și speculative. Piața reacționează prompt la modificările indicatorilor economici și la crizele politice.

Operațiile valutare pot fi divizate în operațiuni de casă și operațiuni urgente.

Operațiile de casă necesită achitarea în decurs de două zile lucrătoare din momentul semnării contractului, de aceea riscul de neîndeplinire a obligațiilor are o probabilitate mai mică de realizare. La operații de casă se atribuie: SWAP și overnight.

La operații urgente se atribuie cele de forward, SWAP, opțiunea și futuresul.

Operațiile forward sunt acelea la care cursul se stabilește în prezent, iar schimbul valutei are loc în viitor.

Caracteristicile:

a. Schimbul valutar (achitarea) se va realiza numai după două zile lucrătoare din data semnării contractului;

b. Cursul valutar viitor de asemenea este fixat la momentul încheierii contractului;

c. Termenii de achitare sunt la fel indicați în contract;

d. Problema lichidității partenerului nu apare până la data achitării, conform termenilor indicați în contract.

Operații SWAP reprezintă schimbul unei valute pe alta pentru o anumită perioadă de timp, care constă în combinarea operațiunii de casă cu cea de forward. Ambele operațiuni se realizează simultan cu unul și același partener. Această modalitate se folosește pentru reducerea riscului procentual și ca un mijloc de diminuare a riscului fluctuațiilor cursurilor valutare.

Operații de opțiune.

Opțiunea reprezintă un contract încheiat între vânzător și un cumpărător, în baza căruia cumpărătorul obține dreptul, dar nu și obligația, de a cumpăra sau de a vinde o anumită cantitate de valută sau activ specificat, la preț stabilit în momentul încheierii contractului (numit și preț de exercitare sau de exercițiu) și la o dată viitoare fixată sau înaintea acesteia.

Pentru deținerea acestui drept, cumpărătorul opțiunii plătește vânzătorului opțiunii o primă, care și reprezintă prețul opțiunii, pe care vânzătorul opțiunii o încasează, pentru drepturile conferite cumpărătorului și pentru riscurile asumate.

Operațiuni Futures sunt contractele ce se încheie la burse speciale și care nu prevăd

o cumpărare/vindere reală a valutei.

Tema 4. Metode de reducere a riscurilor valutare

4.1. Riscul valutar

Nivelul riscului valutar poate fi redus prin utilizarea a două modalități:

1. Alegerea corectă a prețului valutei care presupune stabilirea în contract a acelei valute, pentru care modificările cursului vor fi favorabile pentru această organizație. Pentru o firmă exportator această valută va fi cea care are poziții puternice, adică cursul căreia se ridică pe parcursul realizării contractului. Pentru importator însă mai eficientă și mai puțin riscantă va fi valută cu poziții slabe. În același timp trebuie de ținut cont de faptul că prognozele de mișcare a cursului valutar, în cel mai bun caz, sunt posibile cu o probabilitate de maxim 70%.; că părțile contractante nu tot timpul au posibilitatea de a alege valuta, deoarece interesele partenerilor în aceste situații pot fi diferite și alegând o anumită valută va trebui să cedați la alte poziții ale contractului așa ca prețul, creditul, gajul etc, ceea ce nu tot timpul va fi convinabil.

2. Metoda reglării poziției valutare pe contractele externe încheiate care poate fi folosită de companiile care desfășoară o activitate economică externă în diverse țări și presupune asigurarea unei balanțe ale structurii cerințelor și obligațiilor financiare pe contractele încheiate. Acest lucru poate fi atins prin utilizarea a două posibilități:

- La încheierea simultană a contractelor de import și export trebuie de urmărit ca aceste contracte să fie încheiate în aceeași valută unde ar coincide, aproximativ, și termenii de achitare. În acest caz, pierderile care apar în cazul modificării cursului valutar la export sunt compensate de profiturile obținute de la import și invers.

- Dacă compania se specializează doar pe un anumit tip de activitate externă, atunci va fi eficientă o diversificare a structurii valutare, care presupune încheierea contractelor prin utilizarea diferitor valute, cu o tendință opusă de schimbare a cursului valutar.

4.2. Asigurarea riscurilor valutare

Pentru asigurarea riscurilor valutare antreprenorul poate utiliza două metode:

I. Stipulări valutare care se includ neapărat în contract în corespundere cu care suma achitărilor trebuie corectată în aceleași proporții în care se vor produce modificările

cursului valutei de achitare față de cursul valutei stipulate în contract. În practica economică de activitate externă se folosesc stipulări valutare: indirecte, directe și multivalutare.

a. Stipulările valutare indirecte se utilizează în cazurile când prețul este fixat într-o valută iar achitarea este fixată în altă unitate monetară, de obicei este valuta națională. În contract această stipulare poate fi astfel:” Prețul este în dolari USD, iar achitarea în euro ”.

b. Stipulările valutare directe se folosesc când valuta achitării coincide cu valuta prețului, însă mărimea sumei de achitare se pune în dependență de modificarea cursului valutei de achitare față de o altă valută mai stabilă. Acest tip de stipulare contribuie la păstrarea capacității de cumpărare a valutei la nivelul anterior. În contract această formulare va fi astfel:” Prețul mărfii și achitarea se va realiza în dolari SUA”.

c. Stipulări multivalutare reprezintă corectarea sumei de achitare proporțional modificării cursului valutei de achitare, dar pe mai multe tipuri de valută (coșul valutar)

Din punct de vedere managerial, expunerea totală la riscul valutar se calculează prin însumarea totală a expunerii la risc a tuturor valutilor în particular. Riscul valutar trebuie să fie determinat astfel încât să fie luate în considerație toate activele și pasivele valutare, care intră și care nu intră în bilanțul băncii centrale, inclusiv drepturile speciale de tragere etc. Drepturile speciale de tragere pot fi împărțite în părți componente pe valute conform ponderii, pentru calcularea riscului.

Ideal riscul se calculează și se controlează încontinuu. Aceasta nu este posibil, însă este absolut necesar de efectuat în fiecare dimineața aprecierii riscului, luând ca baza situația creată la sfârșitul zilei precedente și rata de schimb precedentă. Ratele de schimb se pot modifica permanent, de aceea informația obținută câteva zile înainte își pierde repede actualitatea ca mijloc de luare a deciziilor.

Calcularea riscului trebuie efectuată permanent în raport cu situația comercială, din care reiese necesitatea de a fi efectuată în ansamblu pe afacerile totale care au fost încheiate, dar la care calculările definitive încă nu sunt efectuate. Informația primită din contabilitate trebuie corectată conform tranzacțiilor forward și spot, la care au fost semnate contractele dar care încă nu au fost plătite. La calcularea riscului este dorit ca activele să includă și dobânda acumulată, iar hârțiile de valoare calculate la prețul pieței, pentru evitarea subaprecierii activelor.

Riscul procentual reprezintă posibilitatea de a suporta pierderi în rezultatul unor schimbări imprevizibile și nefavorabile ale cotelor procentuale prin reducerea marjei pe care banca planifică s-o obțină. Acest risc apare atunci când nu coincid termenii de obținere și de oferire a resurselor financiare atrase sau când cotele procentuale pentru operațiunile cu activele și pasivele sunt calculate prin diferite metode. O situație ar fi atunci când depunerile de depozitare sunt atrase, pe perioade scurte de timp, pe cote procentuale flexibile iar creditele se oferă pentru perioade mai îndelungate de timp pe cote procentuale fixate în speranța că cotele flexibile nu vor depăși pe cele fixe.

În acest context există două varietăți de riscuri procentuale:

a. Risc poziționist este riscul ce apare pe o anumită poziție sau pe o anumită cotă procentuală la un anumit moment, ca de exemplu în cazul când banca oferă credit cu cote flexibile fiind necunoscută probabilitatea cu care poate fi obținut profit sau pierdere.

b. Risc structural care se manifestă în întregime pe întregul bilanț al băncii, și este condiționat de modificările pe piața monetară în rezultatul fluctuațiilor cotelor procentuale. Acest tip de risc influențează atât asupra întregului bilanț al băncii cât și asupra rezultatelor unor afaceri concrete.

Principalele cauze ale apariției riscului procentual sunt:

- Alegerea incorectă a tipurilor de cote procentuale (cote fixate, permanente, flexibile, în descreștere);
- Neinclusiunea în contractul de credit a posibilelor modificări a cotelor procentuale;
- Modificarea cotelor procentuale dictate de Banca Națională;
- Stabilirea unui procent fixat pentru întreaga perioadă de creditare;
- Determinarea incorectă a prețului creditului, adică a mărimii cotei procentuale.

Gestiunea riscurilor procentuale include atât gestiunea cu activele băncii, cât și gestiunea cu obligațiile băncii.

Ambele modalități de gestiune au anumite limite de realizare. Gestiunea activelor este limitată de riscul creditar și cerințelor de lichiditate, care determină conținutul portofoliului activelor riscante ale băncii și concurența de preț din partea altor băncii, care limitează posibilitățile băncii în stabilirea prețului creditului.

Riscul procentual poate fi determinat prin relația

active procentuale sensibile/ pasivele procentuale sensibile

Riscul de lichiditate= hârtii de valoare de scurtă durată/ total depozite

Riscul de capital = capitalul normativ/ total active riscante* 100%

Băncile trebuie să dețină și să mențină coeficientul suficienței capitalului ponderat la risc în mărime de cel puțin 12% de la capitalul normativ existent.

Tema 5. Sistemul riscurilor prin plățile electronice

5.1. Noi tendințe în activitatea bancară

Implicațiile tehnologiei informației în imprimarea de noi tendințe activității bancare sunt, la ora actuală, sunt recunoscute în cercurile financiare și de afaceri în general. Pentru persoanele fizice utilizarea unui cârd a devenit de mult o obișnuință, după cum banca la domiciliu (prin computer, telefon sau chiar rețelele de cablu TV) tinde să fie larg acceptată.

Pentru a contura cât mai complet un astfel de sistem legat de plățile electronice (cu precădere prin Internet), trebuie de aplicat două premise obiective:

*Cel puțin în momentul de față, noile tendințe din electronic banking sunt centrate pe funcțiile de plată și transfer de fonduri, operațiunile de credit nefiind tot atât de extinse ca și în cazul operațiunilor bancare clasice;

*Deși fiecare tip de risc trebuie analizat distinct pentru a se cunoaște trăsăturile esențiale, nu trebuie uitat că majoritatea lor se intercondiționează. Orice formă de risc semnifică o pierdere, potențială sau efectivă, indiferent de cauzele care o determină.

Pentru analiza riscurilor legate de plățile electronice, sunt utile următoarele criterii de clasificare :

1) Nivelul de manifestare al riscului

* Risc sistemic

* Risc de tranzacție

2) Forma de manifestare a riscului:

* Risc bancar clasic

* Risc specific unor evoluții bancare recente

3) Zona de manifestare a riscului:

* Plățile prin credit cu card obișnuit

- * Plățile prin smart card
- * Plățile prin cec electronic
- * Plățile prin bani electronici (digital cash)

5.2. Riscurile plăților electronice

1.a) Riscul sistemic privește la modul general contextul în care se derulează plățile electronice și ia în considerare mai ales problematica lipsei unei legislații adecvate noului domeniu bancar:

Există însă și o serie de riscuri rezultate din modul în care băncile își concep serviciile de banking electronic. Ele sunt riscuri aferente modului lor intern și se reflectă asupra clienților, prin influențarea negativă a profitabilității și stabilității băncii în ansamblu.

1.b) Riscul de tranzacție în cazul oricărei plăți electronice se manifestă sub cel puțin două forme:

- Riscul de fraudă
- Riscul tehnic

Frauda pe Internet poate să apară sub cel puțin 2 forme:

* O "escrocherie virtuală" în care o așa-zisă bancă ascunde în spatele ei mai mulți impostori care, sub o siglă pompoasă și un design atractiv încearcă să păcălească clienții naivi cu o ofertă de servicii aparent foarte avantajoase și cu obligația inițială a clientului de a vira o sumă de (50-100 USD) pentru derularea tranzacțiilor. Situația devine și mai gravă în condițiile în care la originea acestor instrucțiuni se află organizații criminale foarte bine puse la punct și cu metode sofisticate de interceptare a unor astfel de date.

* O formă specială apare în cazul banilor electronici care, în anumite cazuri, prin copierea fișierelor cu valoare monetară, pot fi folosiți în mod fraudulos. Principiul securității plăților electronice vizează trei niveluri de lucru:

- autentificarea reciprocă a părților implicate în tranzacție pentru determinarea validității calității pretinse de fiecare;
- confidențialitatea informațiilor în sensul că nici un terț nu va fi capabil să intercepteze datele tranzacției în mod neautorizat;

- integritatea datelor tranzacției pentru asigurarea similitudinii între cele transmise de o parte și cele recepționate de cealaltă parte.

2.a) Riscurile bancare clasice apar și în cazul plăților electronice sau altor operațiuni bancare virtuale. Aici se pune în practică, o problemă de management al deciziei privind înlăturarea riscului. În acest sens, putem clasifica deciziile manageriale în următoarele tipuri:

* Decizii obișnuite - nu presupun decât o aplicare a unor măsuri cunoscute, într-un context similar cu cel care a generat necesitatea unor astfel de măsuri;

* Decizii adaptative - presupun adaptarea parametrilor deciziei la un context al problemei ce include anumite modificări față de situația inițială de referință;

* Decizii inovative - implica o situație cu totul nouă care necesită decizii noi;

2.b) Risc specific unor evoluții bancare recente. Dacă în operațiunile de banking electronic ar apărea doar riscuri clasice, sarcina de a le îndepărta nu ar fi extrem de complicată pentru că ar presupune adaptarea deciziilor deja folosite la situații relativ previzibile.

3.a) Plățile prin cec electronic utilizează formatul computerizat al cecurilor semnate digital după care sunt remise băncii / comerciantului care va verifica această semnătură prin intermediul unui certificat emis de o firmă specializată și recunoscută. Principiul semnăturii digitale este o modalitate de a contracara riscul de fraudă aferent plăților pe Internet și permite tranzacții care generează obligații juridice și nu pot fi repudiate odată ce s-au efectuat.

3.b) Plățile prin bani electronici (digital cash). Formatul banilor electronici, reprezentând echivalentul cu valoarea monetară al banilor clasici, prezintă două tipuri principale de riscuri:

* Fiind stocați pe harddisk, există posibilitatea utilizării necorespunzătoare a acestuia (ștergeri, virusi, modificări neintenționate, blocări de sistem) caz în care valoarea monetară se pierde ireversibil.

* În funcție de modul în care este conceput sistemul utilizării lor de către banca emitentă, sunt supuși riscului de dubla cheltuire (cheltuiri fără acoperire).

În concluzie, se poate aprecia că sistemul riscurilor care apar în activitatea de banking electronic în general, și de plăți electronice în special, este foarte complexă și

implică obligativitatea utilizării unui sistem bine conturat de contramăsuri pentru ca simpla utilizare a acestora.

Riscurile bancare externe

La riscurile bancare externe se atribuie următoarele:

- Riscul de țară care reprezintă pericolul de pierderi ale băncii, drept consecință a faptului că țara străină nu poate sau nu dorește să-și onoreze obligațiile sale față de creditorii și investitorii străini din mai multe motive care apar în procesul de acordare a creditului sau realizării investiției.

Evaluarea riscului de țară reprezintă evaluarea capacității de creditare precedente, actuale și viitoare a țării beneficiar, adică posibilitățile de a-și onora posibilitățile sale financiare.

Acest risc include în sine riscul economic și cel politic.

Riscul economic depinde de starea balanței de plăți a țării, de politica economică promovată de organele de conducere și de limitele la afluxurile de mijloace bănești din străinătate. Evaluarea riscului economic se face în baza statisticii naționale, fiind calculați următorii indicatori:

1. Coeficientul deservirii datoriei externe $K1 = \text{cheltuielile totale ale țării pentru deservirea externă} / \text{volumul exportului}$.

Valoarea optimă a acestui indicator se consideră valoarea de pînă la 10%, iar admisibilă pînă la 25%.

2. Indicatorul achitării procentuale $K2 = \text{plățile procentuale} / \text{volumul exportului}$. Valoarea acestui indicator nu trebuie să depășească 15-20%.

- Riscuri sociale apar din cauza repartizării incorecte a veniturilor populației, posibilităților divergențe ideologice și religioase, conflictelor naționale.